

KONFERENCJA NA TEMAT GOSPODARKI MORSKIEJ
POMORZA ZACHODNIEGO I WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ
W OBRĘBIE BAŁTYKU

Staraniem Instytutu Zachodnio-Pomorskiego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie odbyła się tam w dniach 3-5 maja br. konferencja popularno-naukowa zatytułowana *Gospodarka morska jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego Pomorza Zachodniego i sfera współpracy międzynarodowej w rejonie Bałtyku*.

Współorganizatorami konferencji były wojewódzkie ogniwka partyjne, a zwłaszcza Wydział Gospodarki Morskiej i Komunikacji KW PZPR w Szczecinie i tamtejszy Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego, a ponadto szereg instytucji, przedsiębiorstw gospodarczych i żeglugowych oraz stoczni tego regionu.

Nadesłane na konferencję materiały w postaci referatów i komunikatów naukowych zostały wydane przez Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego KW PZPR i Instytut Zachodnio-Pomorski WSP w Szczecinie. Ukazały się one w dwóch tomach, łącznie ponad 500 stron druku, pod redakcją Z. Borzyckiego i zostały przed konferencją doręczone uczestnikom obrad. Z tych to względów organizatorzy konferencji słusznie przeznaczili jej czas przede wszystkim na dyskusję, w ramach której autorzy referatów mogli rozwinąć i uzupełnić pewne wątki swych opracowań.

Sprawozdanie niniejsze oparto w głównej mierze na wspomnianych dwóch tomach materiałów przygotowanych na konferencję, co nie oznacza bynajmniej, że pretenduje ono do miana merytorycznej recenzji tejże publikacji.

Charakteryzując na wstępie założenia konferencji, podkreślono, że:

„realizując podstawowe cele sesji starano się uzyskać możliwie najwięcej danych statystycznych i opinii pochodzących od osób zajmujących się profesjonalnie sprawami gospodarki morskiej, w aspekcie naukowym i praktycznym. [...] Godnym podkreślenia wydaje się fakt, iż po raz pierwszy podjęto próby połączenia przejawów życia społeczno-gospodarczego z aspektami socjologiczno-społecznymi gospodarki morskiej, pojmowanej w szerokim znaczeniu używanego terminu”.

Wypada jeszcze zaakcentować, że w związku z tym, iż terytorialny zasięg tematyki konferencji obejmował obszar od Rostocku do Słupska, przeto w zamierzeniach organizatorów obrady miały także służyć procesowi integracji tzw. Pobrzeża Zachodniopomorskiego i rozwojowi współpracy międzynarodowej między Polską a NRD, zwłaszcza na odcinku żeglugi i rybołówstwa.

Wśród referatów i komunikatów naukowych przedstawionych na konferencji zdecydowanie przeważały opracowania o tematyce ekonomicznej. Również dyskusja koncentrowała się głównie wokół tych zagadnień. Było to zresztą całkowicie zgodne z wyżej przytoczonymi założeniami sesji.

Spośród zagadnień poruszonych na konferencji można wyodrębnić kilka grup problemowych. Wprawdzie podział między nimi nie zawsze jest wyraźnie zaznaczony, tym niemniej wydaje się, że zabieg usystematyzowania materiału może dać wyraźniejszy obraz poruszanej na konferencji problematyki.

Zbiór materiałów w konferencji poprzedza wypowiedź sekretarza KW PZPR w Szczecinie mgra inż. T. Waluszkiewicza będąca merytorycznym wprowadzeniem do problematyki konferencji. Zawiera ona syntetyczny zarys rozwoju gospodarczego województwa szczecińskiego wytyczonego w uchwale nr 78/72 Rady Ministrów PRL. Na tym tle przedstawiono również główne założenia tego rozwoju w przyszłości.

Także referat rektora Wyższej Szkoły Morskiej w Szczecinie prof. dra A. Walczaka, poświęcony znaczeniu gospodarki morskiej w społeczno-gospodarczym rozwoju

ju Pomorza Zachodniego, stanowił próbę całościowego przedstawienia problemów i rozwoju gospodarki morskiej tego regionu w ramach tej gałęzi gospodarki w skali całego kraju oraz miejsca jej w ekonomice regionu.

Do referatów mających charakter bardziej ogólny należy też niewątpliwie opracowanie dra Z. Borzyckiego z IZP WSP w Szczecinie na temat znaczenia transportu morskiego dla rozwoju współpracy regionalnej państw bałtyckich. Autor poruszył tu kolejno następujące zagadnienia: krótka charakterystyka Morza Bałtyckiego pod względem transportu morskiego, morska flota handlowa państw nadbałtyckich, porty bałtyckie, rola i miejsce Polski w gospodarce morskiej państw nadbałtyckich, znaczenie Pomorza Zachodniego dla rozwoju współpracy międzynarodowej.

Jeżeli chodzi o zagadnienia o charakterze bardziej szczegółowym, będące przedmiotem referatów i komunikatów naukowych przedstawionych na konferencji, to należałoby wyróżnić następujące grupy problemowe.

1. Problemy żeglugi i działalność przedsiębiorstw żeglugowych

Rozwój szczecińskiego przedsiębiorstwa armatorskiego „Polska Żegluga Morska” (PŻM) w okresie od jego powstania w 1951 r. do 1978 r. zarysowany został w obszernym referacie doc. dra E. Dobrzyckiego z Akademii Rolniczej w Szczecinie. Opracowanie to, na kanwie analizy działalności PŻM, zawiera także przegląd koncepcji polityki morskiej Polski, jakie kształtowały się po wojnie.

PŻM w Szczecinie poświęcony jest też komunikat naukowy mgra E. Kszosa koncentrujący się przede wszystkim na sprawach floty tego przedsiębiorstwa, analizie danych ilustrujących jego przewozy oraz na programie rozwoju w następnych latach.

Do tej tematyki bezpośrednio nawiązuje też komunikat naukowy mgra Z. Grudnia, z-cy dyrektora Polskich Linii Oceanicznych, omawiający rozwój i znaczenie żeglugi liniowej dla regionu Pomorza Zachodniego. Autor kreśli tu rozwój połączeń żeglugowych wychodzących ze Szczecina, z uwzględnieniem rozwijającej się dynamicznie od kilku lat żeglugi promowej oraz stopniowo wprowadzanej nowej technologii przewozów morskich. Chodzi zwłaszcza o możliwości rozbudowy polskiej floty handlowej o statki przystosowane do poziomego systemu przeładunku (tzw. jednostki typu ro-ro), oraz konteneryzację transportu morskiego.

Działalność „Polskiej Żeglugi Bałtyckiej”, (PŻB), powstałego niedawno, bo w 1976 r., przedsiębiorstwa armatorskiego z siedzibą w Kołobrzegu, przedstawia komunikat naukowy opracowany przez dra Z. Borzyckiego z IZP-WSP w Szczecinie i mgra Z. Zimińskiego, z-cy dyrektora PŻB. W gestii tego przedsiębiorstwa o rozszerzonym profilu działania znajdują się zarówno statki towarowe, tzw. małe trampy, i promy pasażersko-samochodowe, jak i zaplecze tych jednostek w postaci portów i baz promowych. Stąd autorzy opracowania zajęli się łącznie zagadnieniami linii żeglugowych i portów PŻB. Szczególnie dużo miejsca poświęcono różnym aspektom rozwoju komunikacji promowej.

W ścisłym związku z tą problematyką pozostają również sprawy kadrowe przedsiębiorstw żeglugowych. Nawiązuje do nich komunikat naukowy docentów S. Marka i M. Tarchalskiego z Wyższej Szkoły Morskiej w Szczecinie, analizujący rolę wyższego szkolnictwa morskiego w zaspokajaniu potrzeb kadrowych przedsiębiorstw żeglugowo-połowowych Pomorza Zachodniego. Pod tym kątem przedstawiono tu działalność i osiągnięcia Wyższej Szkoły Morskiej w Szczecinie.

Do tej grupy opracowań wypada też zaliczyć materiały dotyczące rozwoju współpracy międzynarodowej na odcinku żeglugi.

I tak, dr. L. Łyczywek ze szczecińskiego oddziału Instytutu Morskiego, w swym komunikacie naukowym analizuje polsko-skandynawskie kontakty handlowo-żeglugowe na przykładzie Finlandii. Stosunki te, mimo niewątpliwego postępu w rozwoju, powinny i muszą w przyszłości ulec dalszej rozbudowie. Postulat ten wiąże się zwłaszcza z realizacją polsko-fińskiego porozumienia gospodarczego zawartego między obu krajami na lata 1974 - 1984.

Do spraw współpracy międzynarodowej na odcinku komunikacji morskiej nawiązuje również krótki komunikat K.-P. Recklinga (NRD) przedstawiający stan i perspektywy rozwoju żeglugi morskiej NRD, ze szczególnym uwzględnieniem współpracy bałtyckiej.

2. Rozwój portów, ich gospodarka, przemysł okrętowy

Problematyka ta wypełniła znaczną część materiałów przygotowanych na konferencję.

Rolą portów ujścia Odry, jako czynnikiem stymulującym rozwój aglomeracji szczecińskiej zajął się w swym referacie dr G. Leśniewski ze szczecińskiego oddziału Instytutu Morskiego. Chodzi tu o tworzące tzw. Zespół Portowy, port w Szczecinie, port w Świnoujściu i będący w budowie port w Policach. Autor w swym referacie skoncentrował się m. in. na takich zagadnieniach, jak: ogólna charakterystyka Zespołu Portowego na tle aglomeracji regionu szczecińskiego, funkcje gospodarcze spełniane przez ten Zespół, jego potencjał portowy oraz obroty przeładunkowe, wreszcie jego znaczenie w skali regionu i kraju oraz dla rozwoju współpracy międzynarodowej.

Zbliżone zagadnienia, ale w odniesieniu do portów morskich Wybrzeża Środkowego — Kołobrzegu, Ustki i Darłowa — porusza komunikat naukowy doc. dra J. Aftanasa, dyrektora słupskiego oddziału Instytutu Morskiego. Autor zobrazował zwłaszcza funkcje przeładunkowe pełnione przez te porty.

W szeregu wystąpień na konferencji zwracano uwagę na wzrost znaczenia nowej technologii przewozów towarów polegającej na poziomym systemie przeładunków (*roll on — roll off*). Ilość statków typu ro-ro przystosowanych do tego rodzaju operacji przeładunkowych stale wzrasta. Zwłaszcza na Bałtyku ten rodzaj floty zaczyna odgrywać coraz większą rolę. Stąd pilny wymóg przystosowania portów w Szczecinie i w Świnoujściu do obsługi tej kategorii statków. Problemy z tym związane są treścią komunikatu naukowego mgra B. Lemańczyka, kierownika działu dokumentacji inwestycyjnej zarządu portu szczecińskiego.

Na podstawie umowy zawartej między Polską i NRD w 1973 r. utworzona została organizacja gospodarcza d.s. gospodarki portowej „Interport” z siedzibą w Szczecinie. Była to pierwsza tego rodzaju organizacja działająca w państwach socjalistycznych. W trakcie sesji dyrektor „Interportu”, dr Z. Klonek, przedstawił cele tej organizacji i dokonał podsumowania jej 5-letniej działalności.

Sprawy przemysłu okrętowego na Pomorzu Zachodnim zostały poddane analizie w referacie prof. dra T. Madeja, dyrektora Instytutu Ekonomiki Przemysłu Politechniki Szczecińskiej. Autor przedstawił stan i perspektywy rozwojowe morskich stoczni produkcyjnych i remontowych oraz kooperujących z nimi przedsiębiorstw przemysłowych znajdujących się w rejonie szczecińskim. Uwzględniono również inne czynniki natury gospodarczej i pozagospodarczej wywierające wpływ na rozwój tego przemysłu.

3. Zagadnienia rybołówstwa

Stan i tendencje rozwojowe rybołówstwa morskiego na Pomorzu Zachodnim zostały przedstawione w referacie opracowanym przez doc. dra M. Domagałę z Aka-

demii Rolniczej w Szczecinie i dra K. Jaworskiego ze Zjednoczenia Gospodarki Rybnej. Autorzy po zaprezentowaniu szeregu uwag dotyczących charakterystyki połowowej wód śródlądowych tego regionu i wód Bałtyku oraz przedstawieniu etapów rozwoju rybołówstwa po 1945 r., omówili jego stan aktualny od strony floty rybackiej, połowów, majątku lądowego państwowych przedsiębiorstw rybackich, produkcji przetworów rybnych, zatrudnienia. Naszkicowano też perspektywy dalszego rozwoju trzech głównych rodzajów rybołówstwa: dalekomorskiego, bałtyckiego i śródlądowego oraz ponadto hodowli rybnej.

Natomiast problemy rybołówstwa morskiego Środkowego Wybrzeża były tematem opracowania inż. J. Netcera ze ślupskiego oddziału Instytutu Morskiego i dra inż. St. Szalę z Koszalińskiego Ośrodka Naukowo-Badawczego. Z natury rzeczy poruszone tu zagadnienia są zbliżone do podjętych w poprzednim referacie. Autorzy naszkicowali najważniejsze kwestie działalności połowowej wykonywanej z tego obszaru, nie pomijając także spraw zaplecza rybołówstwa.

Współpraca na odcinku rybołówstwa morskiego między NRD i Polską została omówiona w komunikacie naukowym dwóch autorów z NRD, mgra inż. W. Holma z Instytutu Rybołówstwa i Przetwórstwa Rybnego w Rostocku i mgra E. Seidlitzą z Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Wismarze. Współpraca ta jest realizowana na podstawie umów międzynarodowych dwustronnych i wielostronnych obejmujących kraje socjalistyczne.

4. Sprawy turystyki i wypoczynku

Kwestie te w odniesieniu do województwa koszalińskiego, w kontekście jego rozwoju społeczno-gospodarczego, były przedmiotem opracowania mgra A. Szwichtenberga z Koszalińskiego Ośrodka Naukowo-Badawczego.

5. Problematyka rzeki Odry

Mimo iż na konferencji, zgodnie z jej założeniami, dominowała problematyka *sensu stricto* morska, włączono do niej także opracowania dotyczące niektórych zagadnień gospodarczych Odry, pozostających w związku z zasadniczym profilem obrad.

Referat mgra J. Sikucińskiego, kierownika Pracowni Transportu Śródlądowego w „Navicentrum” we Wrocławiu, zawierał obszerną charakterystykę Odry jako szlaku komunikacyjnego przedstawioną na tle problemów rozwojowych polskiej żeglugi śródlądowej. Referat obejmuje przegląd polskiej sieci dróg wodnych i ich połączeń z zagranicą oraz portów i przeladowni znajdujących się na tych drogach. Dużo miejsca poświęcił autor prognozom rozwoju tego rodzaju żeglugi, strukturze przewozów i sprawom modernizacji rzek polskich pod kątem potrzeb transportowych, uwzględniając przy tym przede wszystkim problematykę odrzańską.

Polskim armatorem na Odrze jest PP „Żegluga na Odrze” (ZnO), największe tego rodzaju przedsiębiorstwo żeglugi śródlądowej w kraju. Działalność tego przedsiębiorstwa, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru województwa szczecińskiego, przedstawił w komunikacie naukowym dyrektor oddziału szczecińskiego ZnO, mgr inż. R. Janicki.

Problemy badawcze związane z ujściem Odry, sprawy ewentualnego zagospodarowania tego obszaru wspólnie z NRD przy uwzględnieniu istniejących już założeń przestrzennych, zostały omówione w komunikacie mgra inż. J. Szydłowskiego z Instytutu Zachodnio-Pomorskiego WSP w Szczecinie.

6. Zagadnienia historyczne

Do materiałów konferencji włączono też jeden komunikat naukowy dotyczący problematyki historycznej. Dr Z. Chmielewski z Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Szczecinie, na podstawie zachowanych tam akt, omówił syntetycznie problematykę gospodarowania wodami morskimi i śródlądowymi Pomorza Zachodniego w XIX i XX w. (do końca II wojny światowej). Zamieszczono tu też informacje na temat istniejących obecnie zasobów archiwalnych dotyczących tego kręgu zagadnień.

7. Zagadnienia geodezyjne i topograficzne

Rozpatruje je komunikat naukowy mgra inż. Z. Mechlińskiego i mgra inż. B. Kniazia z Okręgowego Przedsiębiorstwa Geodezyjno-Kartograficznego w Szczecinie o fotogrametrii i teledetekcji w gospodarce morskiej Pomorza Zachodniego.

8. Problemy socjologiczno-społeczne gospodarki morskiej

Organizatorzy konferencji słusznie włączyli do obrad powyższą problematykę. Niewątpliwie dało to asumpt do przedstawienia wyników badań socjologicznych z zakresu wpływu gospodarki morskiej na przemiany społeczne regionów nadmorskich, pozwoliło — mówiąc najogólniej — zaprezentować obraz wzajemnych korelacji między gospodarką morską a ludźmi w niej zatrudnionymi.

Referat doc. dra L. Janiszewskiego z WSP w Szczecinie dotyczył problemów teoretycznych i metodologicznych badań nad wpływem gospodarki morskiej na przemiany społeczne zachodzące na Pomorzu Zachodnim. Rozważania autora skupiały się przede wszystkim wokół pojęcia „marynizacji”, które definiuje on jako „ogół procesów i zjawisk powstających na gruncie i w wyniku różnorodnej aktywności ludzkiej na morzu”. W uwagach końcowych swego opracowania, referent wskazał na pilną potrzebę dalszego rozwijania badań, możliwie interdyscyplinarnych, nad koncepcją marynizacji.

Referat dra R. Woźniaka z WSP w Szczecinie o przemianach zachodzących w społeczności stoczniowców zawiera dużą ilość danych o tej grupie pracowników, uzyskanych w drodze stosowania różnych socjologicznych technik badawczych. Dane te ilustrują cechy społeczności zawodowej stoczniowców, ich aktywność społeczno-polityczną, percepcowanie rzeczywistości społecznej, postawy światopoglądowe i in.

Działalność Samorządu Robotniczego oraz działalność socjalna przedsiębiorstwa żeglugowego na przykładzie „Polskiej Żeglugi Bałtyckiej” w aspekcie socjologicznym została sumiennie omówiona w komunikacie naukowym dra B. Szarguta z Koszalińskiego Ośrodka Naukowo-Badawczego.

Mgr B. Klepajczuk z Instytutu Zachodnio-Pomorskiego WSP w Szczecinie przedstawił wyniki badań przeprowadzonych na pewnym rybackim statku-bazie odnośnie do procesu formowania się wśród załogi tej jednostki więzi zadaniowej. Przy czym przez pojęcie tej „więzi” rozumie autor system różnego rodzaju stosunków wynikających z realizacji zadań eksploatacyjno-usługowych jednostki.

Zwięzłe opracowanie dr E. Nowakowskiej z WSP w Szczecinie o wpływie marynizacji na świadomość regionalną zawiera syntetyczne przedstawienie poglądów lansowanych przez publicystykę regionu szczecińskiego w pierwszych latach powojennych na problematykę morską i rolę Szczecina w polskiej polityce morskiej.

Wyniki badań przeprowadzonych w Szczecinie i w Świnoujściu nad gwarą ludzi

związanych z pracą na morzu zawiera komunikat opracowany przez doc. dr J. Węgiel, prorektora WSP w Szczecinie. Autorka zgromadziła ciekawy materiał językowy, głównie w zakresie słownictwa, który podzielony został na kilka grup tematycznych. Z wniosków wyciągniętych z tych badań można przytoczyć stwierdzenia, że gwara ta wyraźnie ilustruje stosunki społeczne i międzyludzkie istniejące wśród załóg statków, i dalej, że badania nie potwierdzają obiegowej opinii o nadużywaniu przez marynarzy wulgaryzmów. Odmienność ich języka, stwierdza autorka, niepozbawionego poczucia humoru i akcentów gorzkiej ironii, wynika m. in. z dążeń do złagodzenia monotonii i nudy, którym to stanom poddana jest załoga statków podczas długich rejsów morskich.

Konferencja zgromadziła liczne grono osób zajmujących się naukowo problematyką morską oraz nie mniej liczne grono praktyków rekrutujących się z aktywności kierowniczego różnych dziedzin gospodarki morskiej. Referaty i komunikaty naukowe, co widać z przeglądu ich autorów, opracowane zostały przez jedną i drugą kategorię uczestników konferencji. Ten „materiał” nauki i praktyki, znajdujący odbicie nie tylko w opracowaniach, ale i w uczestnictwie w dyskusji, znacznie podniósł walory poznawcze konferencji szczecińskiej. Materiały, jakie przedstawiono na sesji, można bez przesady określić jako kopalnię wiedzy o poruszanych problemach. Rzuca się też w oczy fakt, że dużo miejsca w opracowaniach konferencyjnych zajęła solidnie udokumentowana prognozyka, oparta na nie mniej solidnej znajomości obecnego stanu faktycznego poszczególnych zagadnień. Podsumowując obrady, dyrektor Instytutu Zachodnio-Pomorskiego prof. dr Klemens Piotrowski, słusznie więc postulował rozważenie możliwości kontynuacji tego rodzaju spotkań, aby ponownie rozpatrzyć problematykę morską na kolejnym etapie rozwoju.

Józef Muszyński

